

Сталинский премий 1941 ийыште сочын. Тудым налшаш верч конкурсыш пытартыш куд-шым ийысе произведенийла пуртымо улмаш. Лауреат-влакын лўмышт 15 мартыште пале лийын. Нунныноклаште – украин драматург А.Корнейчук, «Платон Кречет» пьесын авторжо. Тудым марий театр эше 1935 ийыштак шынден (кусарыше – П.Пўнчерский). Умбакеже премийым ий еда шеледеныт. Тудын чотшо вашталт шоген. 1950 ийыште нылле утла еным палемдыме, вес ийжылан – эшеат шукырак, тышеч иктыже – Миклай Казаков. Тудо тунам Литературный институтышто икымше курсышто

келшымаш кыл пенгыде лийын, эн сай сылнымут тўрлў йылме дене йонген, калык-влак вес литературылаште мо сай улыжым пален шогеныт. 1951 ийыште палемдыме ятыр произведений (Корнейчукын «Полапито», Мухтаровын «Ешын чапше», Крапиван «Турий мурымо годым», Дьяконовын «Кузыканысўан» пьесышт) альманахеш марлаш кусарен савыкталтыныт, южыжо – пунчал лекме деч ончычак. Мухтаровын пьесыже 1953 ийыште Марий театрыште шындалтын. Кави Наджмин «Весенние ветры» да Галина Николаеван «Жатва» романышт посна книга дене лектыныт: «Тўредмаш», 1953, «Шошо

«Ончыко» журналын редакционный статьяштыже (1957 ийысе икымше номер) тўн редактор В.Столяров (такше фамилийже ончыкталтын огыл) серен: «Поэт Миклай Казаков, Сталинский премий лауреат лўмым налмеке, литературный пашашке утларак кумылатанын, у вий дене пижын огыл: ончычсо сенымаш дене тыпланен. Садланак тудын кызыт возымо южо произведенийже-влак ончычсо произведенийже деч идейно-художественность шотышто начаррак улыт». Критик мораль могорымат шылтален налын: «Казаков йолташ илиш-йўла шотыштат шкенжым удан куча, чўчкидынак подылыш, еш илишыжымат пенгыдемдаш ок тырше...»

Тыгерак возышо-ойлышо-влак пуйто иктым монденыт: лауреат – тугаяк айдеме, а суксо але юмо огыл, тудат шўртнен да азапыш логал керетеш, тудынат кидше йымач чыла годым огыл премийлык саска лектеш. Шкежат пытартыш ийлаштыже возен: «Поэт кертеш мо, сакче семын, илалын язык деч посна?» Вашмутым йодышак шижтара: уке, огеш керт; тудат моло гаяк сулыкан-азапан айдеме.

Илен-толын, Миклай Казаковым утларак чын умылаш тўналыныт. К.Четкарёвын серымыж деч вара шуко ий эртымеке, Г.Матюковский марий поэт-лауреатым, ик эн лишыл тосшым, туныктышыжым, руш поэзийын генийже дене тагастарен:

«Тебе Николай Иваныч. Пушкин нерген шонышемла, кенета ушем волгалт кайыш: «А вет тебе шинча мемнан марий поэзийыште Пушкинна – йылмыш денат, талантше денат, уш-акылже денат. Тудо огыл мо, марий литературынан, марий йылмынан онарже-влакым осал, шем вий пытарымеке, узш марий поэзийын йонгыдо йўкшым луктын, тўлыкеш кодшо самырык автор-влакым ончыко вўден кайыш, марий поэзийыште, тудын тематикыжым кумдандымаште, поэтиким уэмдымаште кугун ончылытыш, чапле сенымашке шуо да тиде корно дене, мыланна примерым ончыктен, ўшанлын ошкыльо?...»

Шке жапыштыже, 1950 ийыште, Казаковын книгажым кугу премийлан темлыман материалым тудо шкежак, Г.Матюковский, марий писатель ешын историйыште эн самырык, 24 ияш, вуйлатышыже, ямдылен. А ты «пўкеныш» тудым ончычсо ответсекретарь

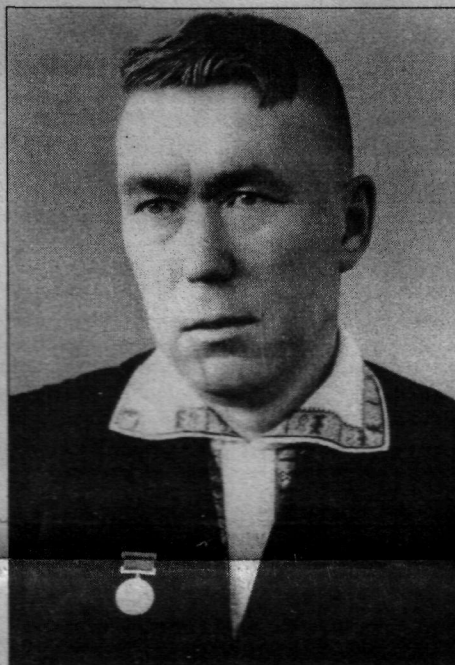
ПОЭЗИЙНАН ЙЎРАТЫМЕ ЙОЛТАШ

Миклай Казаковын СССР кўкшытан
премийым налмыжлан – 60 ий

тунемын, а премийым налше «Поэзия – любимая подруга» сборникше 1950 ийыште лектын. Тидыже марий сылнымутын чумыр историйыштыже рўдолаште рушла савыктыме икымше книга лийын.

Казаковын возымыжым М.Светлов, Шубин, М.Матусовский да молат кусареныт. Чын кусарыше-поэт авторын серымыжым вес йылмылан келыштара веле огыл, тыгодымак тудын шонымашыжым рашемдаш, келгемдаш, чаткангдаш, лудшо дек эн тичмашын намиен шукташ полша. Арам огыл шукертак тыгай мут шарлен: «Наум Гребнев ден Яков Козловский деч посна Расул Гамзатов ок лий ыле». Но тиде мутын вес могоржат уло: уста поэт арик-турик серкалымым кусараш нигунамат ок пиж. Сандене меат «Поэзия – любимая подруга» книгым Казаковын да руш тосшо-влакым пырля таптыме сенымашыштлан шотлен кертына.

1951 ийысе лауреат-влак нерген пунчал 17 мартыште лектын да тудо

иен кертына.

1951 ийысе лауреат-влак нерген пунчал 17 мартыште лектын, да тудо кечынак Н.Лекайн Москош Казаковлан серышым колтен: «Таче мый радио дене пеш кугу уверым тыйын нергенет колым... Миклай йолташ, тыйын сборникетлан Правительствын эн кугу наградыжым – Сталинский премийым – налмет дене пеш чот саламлем! Марий литературыштан кеч ик вараксим Советский Союзын кумдыкышкыжо чонештен лекте... Таза лий, чот тунем. Пашаштет ончыкыжымат кугу сенгымаш лийын шогыжо».

Фольклорист К.Четкарёват (тунам Ленинградисте тунемын) Казаковын тиде сенгымашым икымше вараксимлан шотлен: «Эн первыяк мый шке, мыйын вате Варвара Ивановна, даже 11 ияш Славик эргым тыланет пеш кугу, шошко, шум гыч лекше поздравленийым колтена. Ме тыйын Сталинский премийым налметлан чыланат пеш чот куанен улына. Вате, вет тудо тыйын сборникетым лудын, кунам мые тудлан тиде нерген ойлышым, тыге мане: «Вот ему стоит дать премию, даже первую; я очень рада за него и за марийцев. Его стихи очень глубоки и содержательны, я считаю его марийским Пушкиным». Вот, Миклай тан, тый вет первый ласточка улат. Тиде кугу премий тыйым куандарыже да ончыкылан эше утларак кугу успехым ышташ шумет-кылетым нолталже, тошто марий манмыла, чонетым йывырыктыже».

(Мут толмашеш, К.Четкарёвын Вячеслав эргыже тале журналист-очеркист, публицист лийын, книгажат икте веле огыл, сценарийже почеш икмыняр документальный фильмым шындыме.)

1951 ийысе лауреат-влак коклаште – руш-влак А.Сурков, С.Антонов, А.Кожевников (Марий Эл воктенсе Уржум районеш шочын), Г.Николаева, грузин Г.Абашидзе, армян Г.Эмин, татар-влак Г.Баширов ден К.Наджми, коми Н.Дьяконов, туркмен Г.Мухтаров, украинец А.Корнейчук, белорус К.Крапива, узбек К.Яшен, молат.

Совет жапнерген кызат ала-момат ойлат гынат, шымленрак ончалме го-дым кажныже ужеш: тунам элыштына

мардеж», 1954. Иктыжым Иван, весыжым Анатолий Смирновмат марланденыт. Антоновын ик ойлымашыже 1955 ийыште «Тумер ялын мурыжо» лум дене марий сценыш толын.

Моло ийлаште кугу премийым сулышо ойпого кокла гычат южыжо марий лудшым куандарен: В.Некрасовын «Сталинградын окоплаштыже» (Вен. Иванов кусарен), И.Василенкон «Изи шудыр» (А.Михайлов-Юзыкайн), Н.Носовын «Вита Малеев школышто да монгыштыжо» (В.Любимов), Эм.Казакевичын «Шудыр» (С.Вишневский), А.Мусатовын «Стожар ял» (С.Вишневский), А.Софроновын «Московский характер» (С.Николаев ден В.Столяров), М.Бубенновын «Ош куз» (Мичурин-Азмекей), В.Василевская (А.Корнейчукын ватыжын) «Шонанпыл» (З.Яковлева), А.Первенцевын «Чапетым рвезынек арале» (К.Васин ден И.Стрельников), А.Твардовскийын «Василий Теркин» (Г.Сабанцев-Ояр)...

К.Симоновын («Мемнан олесе рвезе», 1946), А.Фадеевын («Рвезе гвардий», 1947), П.Павленкон («Пиал», 1949), Б.Полевойын («Чынжымак айдеме», 1959) геройышт марий сценылан геройло сыным, патриот кумылым ешареныт.

Тыгай лийын совет литературын да пүтнык культурын ойыртемашт: шумчон поянлык дене ваш-ваш палдарыме паша кугыжаныш кукшытышт шукталт толын – күрылтыш деч посна, план почеш. А ынде тидыже шарнымашеш гына кодын.

...Каже лауреатлан премий куаным веле огыл конден. Тудо айдемын вачыш ешартыш нелытым пыштен. Чап лумым налше еглан ындыже эреак кугу кукшытышт лияш, усталык тамга дене палемдымом гына возаш кўлын. А вет ожнысекак пале: шедевр кажне кечын ок шоч, да талантан кеч-могай ен эреак шортнѳ ўзгарым вельше автомат огыл. Тидым шотыш налде, ожо критикше тенгече гына йывыртен саламлыме Казаковым икмыняр жап гыч шылталаш пижын: «Сапшым луштарен, начарын возаш тўналын!»

историйыште эн самырык, 24 ияш, вуйлатышыже, ямдылен. А ты «пўкеныш» тудым ончычко ответсекретарь Казаковын Москваш тунемаш кайымыжлан кўра сайлен шынденыт.

Ме таче мужедын гына кертына: эше лач Иисус ийготан – 33 ияш – поэтын «Поэзия – любимая подруга» книгаже тыге кўкшын ок аклалт гын, тудын ончыкылык корныжо могайрак лиеш ыле? Ала, ала... Мемнан шонымаште, Миклай Казаков садыгак чын поэт, калык мурызо, данле трибун лиеш ыле. Вет тудо эрык верч, айдеме пиал верч лўдде, нимом чаманыде кредалше Островский, Фурманов, Байрон гай лияш тулан 1941 ий шыжым Москва воктене товатлен да шке мутшым, шонена, ўмыр мучкыжат монден огыл. «Ме ужина геройствым даже колымаште, кунам тыгерак Родина шўда».

Марий поэтын сенгымашыжым шочмо кундемаште веле огыл, Москваштан куанен саламленыт. Е.Долматовский «Выдающиеся произведения советской литературы» сборниклан «Молодая книга» статьям серен. Э.Левонтинын «Стихи Миклая Казакова» статьяже «Октябрь» журналеш лектын. Тушеч изи ужаш:

«Вспоминаю я свой первый приезд в Йошкар-Ола в начале 1941 года и первые встречи с марийскими литераторами... Среди молодых, упорно работающих, жадно ищущих своих самобытных путей поэтов, прозаиков, драматургов уже тогда выделялось имя Миклая Казакова... Национальная форма составляет органическое качество его творчества... Казаков ищет лирического решения общих для всего советского народа задач. Но в каждом стихотворении видна рука марийского поэта... Казаков талантлив; ему много дано, много с него и спросится. Высокая награда, им полученная, – не только его личная награда. Ею гордится марийский народ, вырастивший талантливого поэта-большевика. Будем надеяться, что Миклай Казаков ответит на большую награду большими делами».

Да тыгак лийын.

Г.ЗАЙНИЕВ.

(Фотом авторын архивше гыч налме.)